

Araştırma Makalesi

Hak Temelli Bir Yaklaşım Olarak Okupasyonel Adalet

Examination Occupational Justice as a Rights-Based Concept

Feyza ŞENGÜL¹ , Hatice ABAOĞLU²

¹ Arş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Çankırı, Türkiye

² Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Ankara, Türkiye

Öz

Okupasyon, ergoterapi bakış açısına göre insanın temel ihtiyaçlarından biri olarak kabul edilir. Tüm insanlar hayatta kalma, sağlık ve iyi oluşu destekleyen çeşitli okupasyonlara katılım, adil olmayan sınırlamaların baskısı olmaksızın seçim yapma ve risksiz ve özgürce dahil olma hakkına sahiptir. Bu bakış açısıyla okupasyonel adalet, her bireyin günlük okupasyonlara katılma hakkını tanıyan bir sosyal adalet biçimi olarak tanımlanır. Bireyler için anlamlı ve amaçlı okupasyonların belirlenmesi ve sürdürülmesi yoluyla toplumsal refahı artırmayı ve okupasyonel hakları korumayı amaçlayan ergoterapistler, okupasyonel adaletin sağlanması için mikro-mezo-makro düzeylerde çeşitli uygulamalarda bulunurlar. Okupasyonel adalet, ergoterapinin temel prensiplerinden biridir ve bireylerin topluma entegrasyonu ve okupasyonel haklarını teşvik ederken, sosyal ve çevresel etkileri de ele alarak yaşam kalitelerini artırmaya yönelik kapsamlı bir yaklaşım sunar. Bu derlemenin, okupasyonel adalet kavramı ve kökeni, ilgili terimleri, okupasyonel adaletin belirleyicileri, ilgili modeller, mikro-mezo-makro düzeylerde okupasyonel adalet müdahaleleri ve okupasyonel adaleti sağlamada ergoterapistlerin rolü konusundaki tartışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ergoterapi; Sosyal Adalet; Tedavi Hakkı

ABSTRACT

From the perspective of occupational therapy, occupation is recognized as one of the fundamental needs of human beings. All individuals have the right to participate in various occupations that support survival, health, and well-being, to make choices without the pressure of unfair restrictions, and to be included safely and freely. Occupational justice, within this perspective, is defined as a form of social justice that recognizes the right of every individual to engage in daily occupations. Occupational therapists, aiming to enhance social welfare and protect occupational rights by identifying and maintaining meaningful and purposeful occupations for individuals, also engage in various practices at micro-meso-macro levels to ensure occupational justice. Occupational justice is one of the fundamental principles of occupational therapy, providing a comprehensive approach to enhancing quality of life by promoting individuals' integration into society and their occupational rights while addressing social and environmental influences. This review is expected to shed light on discussions regarding the concept and origin of occupational justice, relevant terminologies, determinants of occupational justice, relevant models, occupational justice interventions at micro-meso-macro levels, and the role of occupational therapists in ensuring occupational justice.

Keywords: Occupational Therapy; Right to Treatment; Social Justice

Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Feyza ŞENGÜL E-mail: feyzasengul@karatekin.edu.tr

ORCID ID: 0009-0009-8250-2082

Geliş Tarihi (Received): 21.05.2024; **Kabul Tarihi (Accepted):** 28.01.2025

© Bu makale, [Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) altında dağıtılmaktadır.

© This article is distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Okupasyon, global düzende 'kişinin özellikle geçimini sağlamak amacıyla, başlıca yaptığı iş; meslek' olarak tanımlanır (Polatajko, 2007). Ergoterapi bakış açısına göre ise bireylerin, ailelerin ve toplulukların zaman geçirmek ve hayata anlam ve amaç katmak için gerçekleştirdikleri günlük aktiviteleri ifade eder (Association, 2020). Okupasyon insanın temel ihtiyaçlarından biridir ve her insan, yaşı, cinsiyeti, ırkı, sağlığı veya fiziksel uygunluk düzeyi ne olursa olsun okupasyonel bir varlıktır. En geniş anlamıyla sağlık için gerekli olan, insan varlığının aktif bir unsurudur ve insanların ihtiyaç duyduğu, yapmak istediği ve yapması beklenen tüm aktiviteleri ifade eder (Janus, 2023).

Dünya Ergoterapistler Federasyonu (WFOT, 2019), insanların "hayatta kalmayı, sağlığı ve refahı destekleyen çeşitli okupasyonlara katılma ve bu okupasyonları baskı, zorlama veya tehdit olmadan seçme ve seçilen okupasyonları özgürce yapma" hakkına sahip olduğunu ileri sürmektedir. Bu doğrultuda ortaya çıkan okupasyonel adalet kavramı; yaş, yetenek, cinsiyet, sosyal sınıf veya diğer farklılıklara bakılmaksızın, toplumda her bireyin günlük okupasyonlara dahil olma hakkını tanıyan bir adalet olarak tanımlanır ve bireylerin sağlıklı bir yaşam sürdürmek için okupasyonlara dahil olma hakkına sahip olduğu inancını desteklemektedir (Association, 2020; Jaegers vd., 2020; Townsend ve Wilcock 2004). Okupasyonel adalet konseptine göre okupasyona katılım, gelişimi, refahı ve sağlığı desteklemek için içgüdüsel bir güçtür ve kişinin okupasyona verdiği anlamı zenginleştirmeyi, sağlık ve dahil olma için çeşitli okupasyonlara katılımı, günlük yaşamı şekillendirebilecek seçimleri ve okupasyonlarda eşit ayrıcalıkları içerir (Reyes12 vd., 2021; Reyes ve Blanco, 2022).

Bu derlemenin amacı; okupasyonel adalet kavramı ve kökeni, okupasyonel adaletin belirleyicileri, ilgili modeller, mikro-mezo-makro düzeylerde okupasyonel adalet müdahaleleri ve okupasyonel adaleti sağlamada ergoterapistlerin rolü konusundaki tartışmalara ışık tutmaktır. Bu nedenle çalışmada geleneksel derleme metodolojisi kullanılmış ve belirlenen yayınların yöntemleri ve sonuçları eleştirel olarak incelenmiştir.

Bu geleneksel derlemede taramalar "(all in title) occupational justice" arama terimi kullanılarak EBSCO, SAGE, Web of Science, Pubmed ve Google Scholar veri tabanı sağlayıcısı üzerinden sağlanmıştır. Literatür taraması, 22.03.2024-29.03.2024 tarihleri arasında ve birinci ve ikinci yazar tarafından birbirinden bağımsız olarak yapılmıştır. Hazırlanan veriler özetlenerek birinci yazar tarafından birleştirilmiştir.

Yazarlar, derlemeye dâhil edilecek yayınlara yönelik dâhil edilme ve dışlama kriterlerini belirlemişlerdir. Buna göre dahil edilme kriterleri; Ocak 2020 ile Mart 2024 arası

yayınlanması, İngilizce veya Türkçe dilinde olması, orijinal makale, sistematik derleme, rapor, tez, kitap bölümü, scoping review, kongre bildirisi olması, nitel veya nicel sonuç bildirmesidir. Dışlanma kriterleri; vaka raporu, vaka serileri, editör yazısı ve poster olmasıdır. Kriterlere uyan 109 yayın başlık, özet ve tam metin olarak taranmıştır. Sonrasında ilgili tüm metinler tam olarak okunmuş ve ikinci bir seçim yapılmak üzere konu ile ilgili ek bir kriter belirlenmiştir; okupasyonel adalet kavramı ve kökeni, okupasyonel adaletin belirleyicileri, okupasyonel adalet müdahaleleri ve ergoterapistlerin rollerini içermesi. Dahil olma kriterlerine sahip 16 yayın ise kapsamlı incelenmiştir.

OKUPASYONEL ADALET KAVRAMININ KÖKENİ

Okupasyonel adalet kavramı, okupasyonel bilimin içinde gelişmiştir. Erişim ve fırsat konularını ele almak ve bireysel olarak anlamlı okupasyonlara katılımı ve dahil olmayı sağlamak için eşit derecede mevcut okupasyonlar arasından serbestçe seçim yapmayı sağlayan bir araç olarak kullanılmaktadır (AlHeresh vd., 2013; Silva ve Oliver, 2022).

Okupasyonel haklara dair ilk atfın 1974'te olmasıyla birlikte okupasyonel adalet ve ilgili terimler 2000 yılında Townsend ve Wilcock'un çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştır. "Okupasyonel haklar" terimi ise ilk kez 2004'te Townsend ve Wilcock (2004) tarafından kullanılmıştır. Bununla birlikte, Hammel (2008) bu terimi; "insanların kendi refahlarına ve topluluklarının refahına olumlu katkıda bulunan anlamlı okupasyonlara katılma hakkı" olarak tanımlayan ilk kişidir. Hammel, okupasyonel hakların ergoterapistlere insanlar için savunuculuk yapma konusunda daha net bir yetki verdiğini belirtir. Tarih boyunca ergoterapi, "engelli bireyler de dahil olmak üzere herkese, yapabileceğini yapması için fırsatlar verilmesi gerektiği" şeklinde bir sosyal adalet vizyonu benimsemiştir ve 1990'lı yıllarda okupasyonel adalet perspektifinin ortaya çıkışı, terapistlerin konuya olan ilgisini ve araştırmaların artışı teşvik etmiştir (Bailliard vd., 2020; Partti-Enkenberg, 2022). Ek olarak WFOT (2019), ergoterapistlerin "okupasyonel adaletsizliği tanımlama, ele alma ve bireylerin yaşadığı bu tür adaletsizliklerin etkisini sınırlama konusundaki mesleki sorumluluğu" kabul etmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Okupasyonel haklar, bireylerin gelişmelerine, potansiyellerini gerçekleştirmelerine ve bağlamlarıyla tutarlı bir şekilde yaşam doyumunu deneyimlemelerine olanak tanıyan bir dizi anlamlı ve bağlamsal okupasyonlara katılma hakları anlamına gelir (Hammel, 2008). Townsend (2012), okupasyonel adaleti, tüm insanların okupasyonlara dahil olmak ve arzu ettikleri okupasyonlara sosyal olarak dahil olduklarını hissetmek

için 'okupasyonel haklardan' yararlanmaları ve böylece kendilerinin ve toplumlarının refahına olumlu katkıda bulunmaları olarak tanımlamıştır. Okupasyonel adaletin aynı zamanda eşitlikçi, kapsayıcı ve güçlendirici bir toplumun parçası olarak bireylerin ve toplulukların okupasyonel hakları ve ihtiyaçları için grup halinde çalışabilecekleri bir savunuculuk süreci olduğu da vurgulanmıştır (Nhunzvi vd., 2020).

OKUPASYONEL ADALETSİZLİK VE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

Townsend ve Wilcock (2004) 'a göre, "okupasyonel adaletsizlik, okupasyonlara katılımın sınırlı, kısıtlanmış,

ayrılmış, yasaklanmış, geliştirilmemiş, kesintiye uğramış, yabancılaşmış, marjinalleştirilmiş, sömürülmüş, dışlanmış veya başka şekilde kısıtlanmış olduğu durumlarda meydana gelir". Okupasyonel adalet merceği, haklar, yetkilendirme, adalet ve okupasyonel fırsatların sağlanması gibi yapısal faktörleri göz önünde bulundurarak bireylerin ve grupların farklı okupasyonel ihtiyaçlarına, güçlü yönlerine ve potansiyeline odaklanır (Townsend ve Wilcock, 2004).

Tablo 1. Okupasyonel Adaletle İlişkili Kavramlar

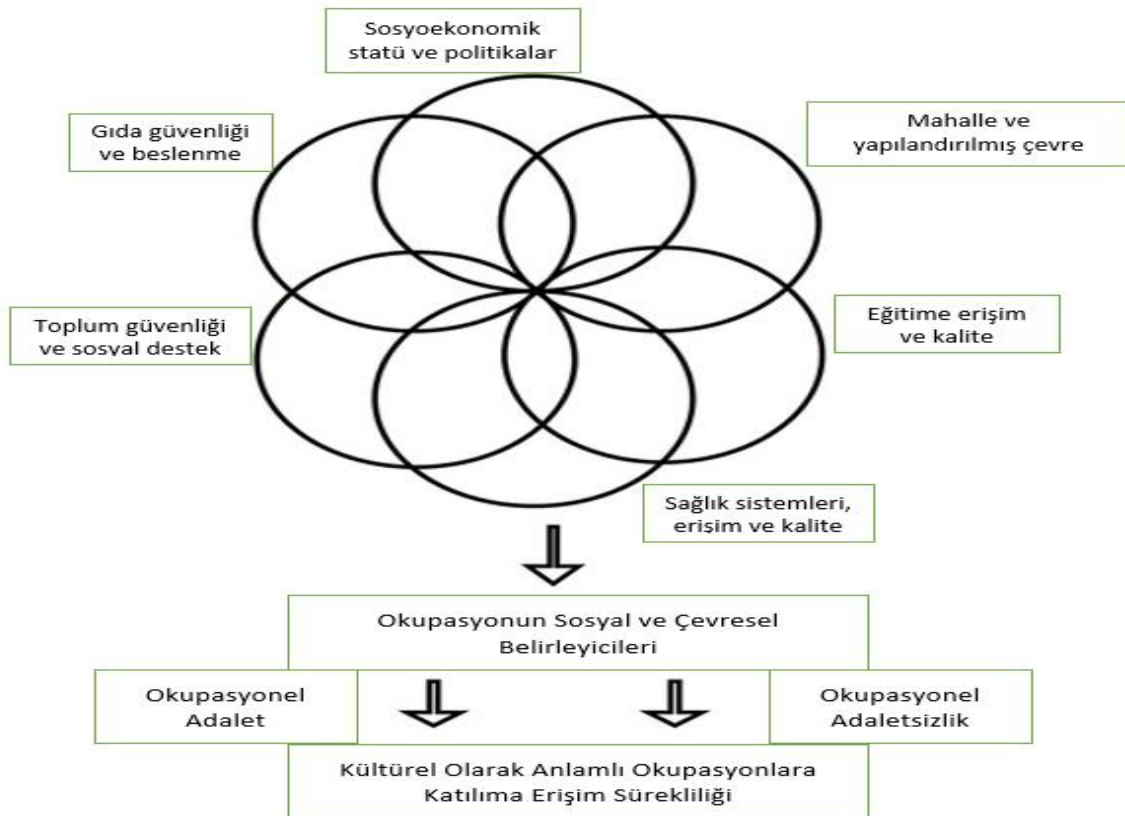
Okupasyonel Adaletle İlişkili Kavramlar			Tanımlar
Okupasyonel Yoksunluk	(Occupational deprivation)		Kontrol edilemeyen faktörler nedeniyle anlamlı okupasyonlara katılma fırsatlarından mahrum kalma durumunu ifade eder (Whiteford, 2000).
Okupasyonel Dengesizlik	(Occupational imbalance)		Kişinin kendisine göre yeterli sayı, anlam ve çeşitlilikte okupasyonu bulunmaması ve bu durumdan tatmin olmama durumudur. Zorlayıcı ve dinlendirici okupasyonlar, zorunlu ve seçilen okupasyonlar ve üretkenlik, serbest zaman ve iş okupasyonları arasında dengesiz zaman harcanır (Hocking, 2017).
Okupasyonel Yabancılaşma	(Occupational alienation)		Anlam ve amacı olmayan, kişisel ihtiyaçlarını karşılamayan aktivitelerde bulunulduğunda kişinin yaşadığı güçsüzlük, kendinden ve başkalarından ayrılma, kontrol kaybı ve anlamsızlık duygusu (Carruthers vd., 2023; La Cock, 2020).
Okupasyonel Irkçılık	(Occupational apartheid)		Siyasi bağlılık, sosyoekonomik durum, etnik köken, sağlık durumu veya bir dizi başka özellik nedeniyle bireyin topluluklar ve sistemler tarafından okupasyonel performans ve okupasyonel katılım fırsatlarından dışlanması, saygın ve anlamlı bir şekilde katılma hakkının sınırlaması (Carruthers vd., 2023; Kronenberg vd., 2005).
Okupasyonel Marjinalleşme	(Occupational marginalisation)		İnsanların nasıl, ne zaman ve nerede okupasyonlara katılması gerektiği hakkındaki normatif beklentilerin dayatıldığı bir okupasyonel adaletsizlik biçimi. Bireylerin ve toplumların günlük yaşamda mikro seviyede seçimler yapmalarını engellendiğinde meydana gelir (La Cock, 2020; Townsend ve Wilcock, 2004).
Okupasyonel Bozulma	(Occupational corruption)		Bireyin olağan okupasyonel performansı ve katılımının geçici olarak bozulması ve buna bağlı olarak sağlık ve refah üzerinde olumsuz etkiler oluşması (Carruthers vd., 2023).

Okupasyonel adaletin yokluğu (okupasyonel adaletsizlik), insan potansiyelini olumsuz etkileyen, "sağlık yükü yaratan, hoşnutsuzluk ve sosyal huzursuzluk oluşturarak sosyal uyumu azaltan ve insanların güvenlik duygusunu tehdit eden" kısıtlamalar ve stresli durumlar olarak değerlendirilmektedir. Okupasyonel adaletsizliğin sonuçları arasında okupasyonel yoksunluk, okupasyonel dengesizlik, okupasyonel marjinalleşme, okupasyonel yabancılaşma, okupasyonel ırkçılık ve okupasyonel bozulma yer almaktadır (Carruthers vd., 2023; Hadden vd., 2020; La Cock, 2020; Mthembu, 2021). Sosyal adaletten köken alan bu kavramlar, okupasyonda adaletle ilgili ahlaki, etik ve siyasi fikirleri karşılaştırır ve okupasyonel adalet veya adaletsizlik koşullarına neden olabilecek okupasyonel belirleyicileri inceler (Engelbrecht, 2020). Okupasyonel adaletsizlikle ilişkili kavramlara ve bu kavramların tanımlarına Tablo 1'de yer verilmiştir.

OKUPASYONUN SOSYAL VE ÇEVRESEL BELİRLEYİCİLERİ

Bir bireyin, toplumun veya nüfusun kendi seçtikleri kültürel açıdan anlamlı okupasyonlara katılma erişimini artıran veya sınırlayan geniş (ve kesişen) sosyal ve çevresel faktörler olarak tanımlanan belirleyiciler, Katılımcı Okupasyonel Adalet Çerçevesine dayanır. Kesişimsel bir bakış açısı kullanarak okupasyonlara adil katılımı etkileyen kompleks faktörleri (sosyoekonomik durum, gıda güvensizliği, toplumsal katılım gibi) dikkate almak üzere önerilmektedir (Smith, 2023).

Okupasyonel adaletin teşvik edilmesi veya sınırlandırılması Şekil 1'de görülen bir dizi sosyal ve çevresel faktörle bağlantılıdır (Smith, 2023). Toplumsal ve çevresel etkilere ilişkin geniş perspektifi sayesinde bu belirleyiciler, pozitif sosyal değişimi teşvik etmeye ve okupasyonun siyasi olarak tanınması, köklerinin adalet ve insan hakları meselelerine dayanmasına odaklanan okupasyonel bilim araştırmacılarının çalışmalarını da geliştirmektedir (Beagan vd., 2018; Hammell, 2008; Smith, 2023).

Şekil 1. Okupasyonun Sosyal ve Çevresel Belirleyicileri Süreci (Smith, 2023)

KATILIMCI OKUPASYONEL ADALET ÇERÇEVESİ

Townsend ve Whiteford (2011) tarafından geliştirilen Katılımcı Okupasyonel Adalet Çerçevesi (Participatory Occupational Justice Framework-POJF), sosyal içerme olarak da bilinen “tanınma, yetenekler, fırsat, kaynaklar, seçim, katılım, dayanışma, haklar ve vatandaşlık” kavramlarının kolaylaştırılması yoluyla okupasyonel adaletsizlikleri gidermek amacıyla geliştirilmiştir (Townsend ve Whiteford, 2011; Whiteford vd., 2017; Whiteford vd., 2018). Çerçeve, bir eylem planı olarak tasarlanmıştır ve güçlerin paylaşımı, sonuçların belirlenmesi ve uygulamanın siyasal zemine aktarılmasıyla ilgili felsefi ve ideolojik farklılıkların yanı sıra doğrusal olmaması ile diğer model ve çervelerden farklılık gösterir. Doğrusal olmaması ile anlatılmak istenen; süreç boyunca hareketin doğrusal olmayan bir şekilde ilerlemesi ve belirlenmiş bir başlangıç noktası olmamasıdır. Bu gerçeğini güçlendirmek için genellikle görsel olarak dairesel bir formatta temsil edilir. Yine de tipik bir başlangıcın belirli bir bağlamda okupasyonel adaletsizlik durumuna ilişkin bilincin artırılması ve tipik bir kapanış sürecinin tüm ortakların bakış açılarının değerlendirilmesine dayalı olarak sürdürülebilirlik varlığı kabul edilmektedir (Chichaya vd., 2020; Muñoz vd., 2023; Sy vd., 2021; Whiteford vd., 2018). İdeal olarak değerlendirmeler, Rushford ve Thomas’ın (2016) belirttiği gibi bağlama uygun kaynakların kullanımı yoluyla uzun vadeli sürdürülebilirliği destekleyecek mekanizmaları ele almalıdır.

Genel olarak adımlar; okupasyonel adaletsizlik konusunda farkındalığı artırmak, ortaklarla iş birliği içinde çalışmak, anlaşmaya varılan bir plan üzerinde arabuluculuk yapmak, kaynakların nasıl bulunacağı konusunda strateji oluşturmak, uygulamayı ve sürekli değerlendirmeyi desteklemek ve sürdürülebilirlik veya sonuç için savunuculuğa ilham vermek şeklindedir (Rushford ve Thomas, 2016). Bahsedilen adımlara Şekil 2’de yer verilmiştir.

YETENEK YAKLAŞIMI VE TEMEL İHTİYAÇLAR KAVRAMI

İnsan okupasyonlarının sürdürülebilirliğini ve daha sürdürülebilir okupasyonlara geçişi desteklemek için nesiller arası okupasyonel adaleti teşvik etmek amacıyla bazı kavramsal ayrımlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu düşünce çerçevesinde, filozof Martha Nussbaum’un ifade ettiği temel insan ihtiyaçları kavramı ve yetenek yaklaşımı sunulur (Nussbaum, 2000). Çeşitli etik deontolojik teoriler, bireylerin ve toplulukların temel ihtiyaçlarının insan hakları yoluyla karşılanmasının önemini savunmaktadır. Bu etik teorilere göre insan hakları, özellikleri ve kapasiteleri ne olursa olsun herhangi bir kişi veya topluluğun temel ihtiyaçlarına yeterli sosyal yanıtın

sağlanmasını amaçlamaktadır. Nussbaum, büyük ölçüde bu vizyona bağlı kalarak, tüm insanlara temel ihtiyaçlarını karşılamaları için gereken minimum eşiği oluşturan ve böylece asgari düzeyde onurlu bir yaşam sağlayabilen 10 temel işlevsel yeteneğin bir listesini hazırlamıştır (Drolet vd., 2020; Nussbaum, 2000, 2011).

Şekil 2. Katılımcı Okupasyonel Adalet Çerçevesi Süreci (Whiteford vd., 2018)

İşlevsellik “yeteneklerin sonucu veya gerçekleşmesi olan varlık ve eylemlerdir” ve seyahat etmek, bir çocuğa bakmak, bir seçimde oy vermek, bir tartışmaya katılmak gibi anlamlı aktiviteleri içerir. Ergoterapinin danışanların işlevselliğini geliştirmede temel bir rolü vardır. Bu nedenle meslek doğası gereği adalet odaklı bir uygulamadır (Bailliard vd., 2020; Nussbaum, 2011). Ek olarak, onuru ve sosyal katılımı teşvik etmek amacıyla insanların okupasyona katılımını arttırmak, inkar edilemez bir şekilde adalet arayışını oluşturur ve hem okupasyonel adalet hem de adaletle yönelik yetenekler yaklaşımının önceliklerini yansıtır (Bailliard vd., 2016).

Nussbaum’un (2000) yetenekler yaklaşımı, bireylere ve onların yeteneklerine veya engellerine odaklanmak yerine bireylere veya topluluklara yaşam deneyimlerini gerçekleştirme (yapma), olabilecekleri gibi olma (olma) ve diğer canlıları da hesaba katarak kendi bağlamlarında (ait olma) gelişmelerine (kendini gerçekleştirme) sunulan gerçek fırsatları inceler (Nussbaum, 2000; Bailliard vd., 2016; Drolet vd., 2020). Nussbaum’un temel insan işlevsel yetenekleri olan; yaşam, bedensel sağlık, beden bütünlüğü, duyular, hayal gücü ve düşünce, duygular, pratik akıl, bağlılık, diğer türler, oyun ve kişinin çevresi üzerinde kontrol yetenekleri Tablo 2’de verilmiştir (Nussbaum, 2000).

Tablo 2. Nussbaum'un Temel İnsan İşlevsel Yetenekleri (Nussbaum, 2000)

Yetenek	Tanımları
Yaşam	Normal uzunluktaki bir insan ömrünün sonuna kadar yaşayabilmek, vaktinden önce veya ömrü yaşanmaya değmeyecek kadar kısalmadan ölmek.
Bedensel sağlık	Üreme sağlığı da dahil olmak üzere iyi bir sağlığa sahip olabilmek; yeterince beslenmek; yeterli barınmaya sahip olmak.
Beden bütünlüğü	Bir yerden bir yere serbestçe hareket edebilmek; kişinin bedensel sınırlarında özerkliğinin kabul edilmesi (cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı ve aile içi şiddet dahil olmak üzere saldırılara karşı güvende olabilmesi); cinsel tatmin ve üreme konularında seçim yapma fırsatlarına sahip olmak.
Duyular, hayal gücü ve düşünce	Duyuları kullanabilme, hayal edebilme, düşünebilme, akıl yürütebilme ve bunları 'gerçekten insani' bir şekilde, yeterli bir eğitimle bilgilendirilmiş ve yetiştirilmiş bir şekilde yapmak. Hayatın nihai anlamını kendi yolunda arayabilmek. Zevk deneyimleri yaşayabilmek ve gereksiz acılardan kaçınabilmek.
Duyular	Bireyin kendi dışındaki şeylere ve insanlara bağlanabilmesi; genel olarak sevmek, üzülme, özlem, şükran ve haklı öfke yaşamak. Kişinin duygusal gelişiminin aşırı korku ve endişe nedeniyle veya travmatik istismar veya ihmal olayları nedeniyle bozulmaması.
Pratik akıl	İyiye dair bir anlayış oluşturabilmek ve kişinin yaşamının planlanması hakkında eleştirel düşünümde bulunabilmek.
Bağlılık	a. Başkalarıyla birlikte ve onlara karşı yaşayabilmek, diğer insanları tanıyabilmek ve onlara ilgi gösterebilmek, çeşitli sosyal etkileşim biçimlerine katılabilmek; bir başkasının durumunu hayal edebilmek ve o duruma şefkat duyabilmek hem adalet hem de dostluk yeteneğine sahip olmak. b. Kendine saygı duyma ve aşağılamama sosyal temeline sahip olmak; değeri başkalarınıninkine eşit olan onurlu bir varlık olarak muamele görebilmek. Bu, en azından ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, din, kast, etnik köken veya ulusal kökene dayalı ayrımcılığa karşı korumayı gerektirir. İşyerinde insan olarak çalışabilmek, pratik aklı kullanmak ve diğer çalışanlarla karşılıklı tanınmaya dayalı anlamlı ilişkilere girebilmek.
Diğer türler	Hayvanlar, bitkiler ve doğa dünyası ile ilgili ve ilişki kurarak yaşayabilmek.
Oyun	Gülebilmek, oynayabilmek, eğlence aktivitelerinden keyif alabilmek.
Kişinin çevresi üzerinde kontrol	A. Siyasi. Kişinin hayatını yönlendiren siyasi seçimlere etkili bir şekilde katılabilmesi; ifade ve örgütlenme özgürlüğünün korunması. B. Materyal. Sadece resmi olarak değil, gerçek fırsat açısından da mülk sahibi olabilmek (hem arazi hem de taşınır mallar); ve başkalarıyla eşit temelde mülkiyet haklarına sahip olmak; başkalarıyla eşit şartlarda iş arama hakkına sahip olmak; haksız arama ve el koyma yasağına sahip olmak.

OKUPASYONEL ADALET VE SOSYAL İÇERME

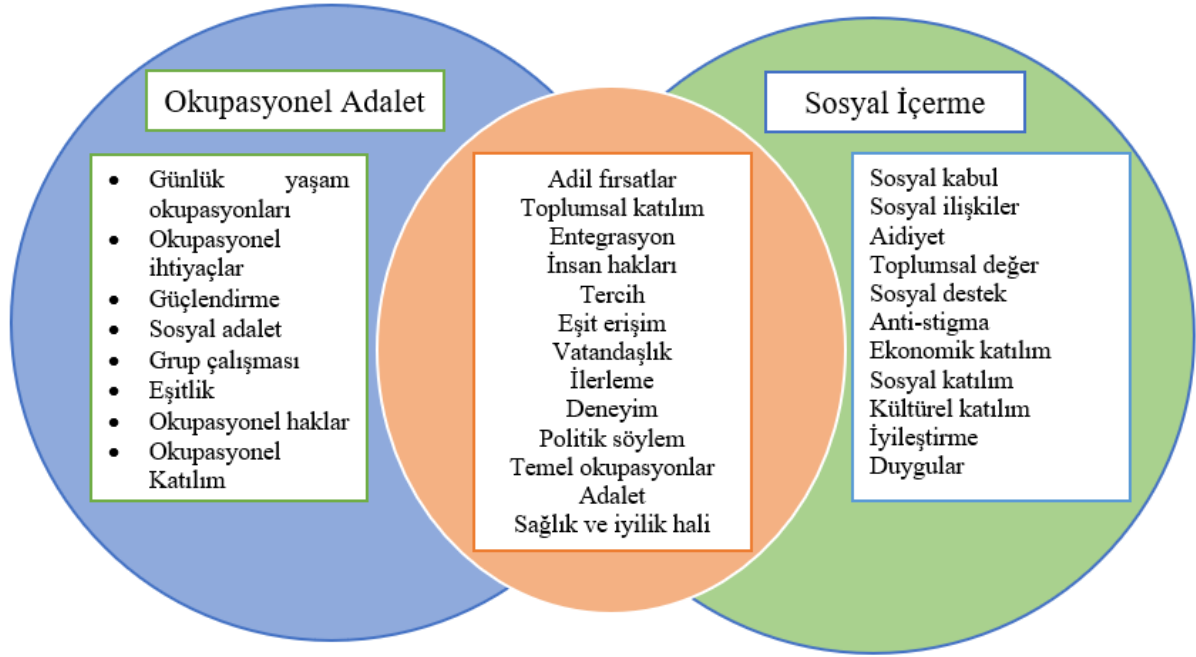
Sosyal içerme, bireyin ilişkiler kurma ve sürdürme, eğitim ve istihdama katılma ve toplumsal aktivitelere ve organizasyonlara dahil olma fırsatlarına, kaynaklarına ve yeteneklerine sahip olması temelinde, kişinin genel topluma katılımı olarak tanımlanmaktadır (Killaspy vd., 2014). Okupasyonel haklar ise en geniş anlamı ile bireylerin gelişmelerine, potansiyellerini

gerçekleştirmelerine ve bağlamlarıyla tutarlı bir şekilde yaşam doyumunu deneyimlemelerine olanak tanıyan bir dizi anlamlı ve bağlamsal okupasyonlara katılma hakları anlamına gelir. Townsend (2012), okupasyonel adaleti, tüm insanların okupasyonlara dahil olmak ve arzu ettikleri okupasyonlara sosyal olarak dahil olduklarını hissetmek için 'okupasyonel haklardan' yararlanmaları ve böylece kendilerinin ve toplumlarının refahına olumlu katkıda

bulunmaları olarak tanımlamıştır (Nilsson ve Townsend, 2010; Townsend, 2012).

Hamer ve arkadaşları (2017), sosyal içermenin okupasyonel adalet yoluyla artırıldığını öne süren düşüncüyü şu şekilde açıklar; insanların günlük okupasyonlara kapsayıcı katılım hakkının tanınmasıyla birlikte; kişi kendine güvenir, haklarını kullanabilir ve vatandaş olarak sıradan aktivitelere kendi seçimiyle katılabilme (sosyal içirme) düzeyini geliştirir. Her iki kavram da insan hakları, eşitlik, kapsayıcılık ve toplumsal

katılım gibi temel tematik alanlara odaklanır. Ek olarak, her iki kavram da damgalamayı ortadan kaldırarak ayrımcı uygulamaları ele alma ihtiyacını vurgulamaktadır. Sosyal içermenin bir vatandaş olarak topluma kapsayıcı katılımı deneyimleme süreci olduğu, okupasyonel adaletin ise anlamlı ve değerli aktivitelere katılım yoluyla sosyal içermeyi teşvik ettiği söylenir (Jong vd., 2022; Nhunzvi vd., 2020; Melo, 2023). Okupasyonel adalet ve sosyal içirme tanımları arasındaki ortaklıklar Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Okupasyonel Adalet ve Sosyal İçerme Tanımları Arasındaki Ortaklıklar (Nhunzvi vd., 2020)

MİKRO, MEZO VE MAKRO DÜZEYDE OKUPASYONEL ADALET

Ergoterapinin temel ilkelerinden biri olan birey merkezli müdahale, ergoterapistlerin bireylerinin farklılıklarına saygı göstermelerini ve onların yaşamışlıklarını empatik bir şekilde anlamalarını gerektirir. Bireylerin yaşam hedeflerini ve okupasyonlara atfettikleri anlamları önemseyen ergoterapistler, her müdahalenin bireyin ihtiyaçlarına özgü olarak uyarlanması gerektiği ilkesini benimseyerek protokollerden kaçınır ve anlatsal yaklaşımlarla (narrative approaches) bireylerin gerçek yaşam öykülerini terapötik karar alma süreçlerine dahil eder. Bu yaklaşım, bireylerin anlamlı buldukları okupasyonlara katılımını kolaylaştırır ve bunun da adalet odaklı bir çalışmanın sonucu olduğu belirtilir (Bailliard vd., 2024; Jaegers vd., 2022).

Ergoterapi, her bireyin eşit bir değere sahip olduğu ve herkesin kendi şartlarına uygun, onurlu bir yaşam sürmesi gerektiği ilkesini benimseyerek (Nussbaum, 2000), mikro,

mezo ve makro düzeylerde bireylerin katılımını artıran bir uygulama olarak konumlanır. Ergoterapi uygulamaları genellikle bireysel, adaptif ve mikro düzeyde uygulamalara odaklanırken, bu süreçlerin aynı zamanda kolektif, reformist ve mezo/makro düzeyde etkileri de vardır. Adalet odaklı ergoterapi, mikro düzeyde bireylerle çalışırken, mezo ve makro düzeyde toplumsal değişim ve dönüşüme de katkıda bulunabilir. Bu düzeylerde ergoterapistlerin görevleri; bireylerinin daha geniş toplumsal bağlamlarını göz önünde bulundurarak, müdahalelerin başka adaletsizliklere yol açıp açmadığını dikkate almak ve her seviyede adaletsizliğe karşı çözümler üretmektir (Bailliard vd., 2020).

Mikro Düzeyde Okupasyonel Adalet

Mikro düzeyde adalet odaklı uygulamalar, bireylerin sağlık sistemlerinde karşılaştıkları güç dengesizliklerinin fark edilmesiyle başlar. Bu düzeyde, terapistler danışanlarıyla iş birliği yaparak onların yaşam deneyimlerine dayalı hedefler belirlemekte ve terapi

sürecini birlikte şekillendirmektedir. Adalet odaklı bir ergoterapist, bireylerin okupasyonel deneyimlerine değer vererek, onları dinler ve kişisel tercihlerini göz önünde bulundurur; okupasyonların farklı insanlar için oldukça farklı anlam ve değerlere sahip olduğunu ve çoğu okupasyonun kişiden kişiye farklı şekilde gerçekleştirildiğini kabul eder. Ayrıca, bireylere dayatılacak belirli okupasyonel normlardan kaçınarak, her bireyin kendi anlamlı okupasyonlarını gerçekleştirme hakkını destekler (Bailliard vd., 2020; Sy vd., 2022).

Mikro düzeydeki uygulamalarda ergoterapistlerin dikkat etmesi gereken bir nokta, bireylerin okupasyonel tercihleri veya bu tercihleri nasıl gerçekleştirdikleri üzerinde ortaya çıkan ince, ayrımcı eylemler olarak tanımlanan mikro-okupasyonel adaletsizliklerdir. Örneğin bir yetişkin, pembe renkli tişört giyen genç bir çocuğa “Erkek adam pembe giyer mi hiç?” derse bu, çocuğu, toplumsal olarak uygun olmayan bir okupasyona katıldığı için utandıran açık bir mikro okupasyonel adaletsizlik oluşturur. Araştırmalar, çoğu sağlık hizmeti sağlayıcısının etnik ve ırksal azınlıklar arasındaki sağlık eşitsizliklerine katkıda bulunabilecek örtülü önyargılara sahip olduğunu göstermiştir (Hall vd., 2015; Whiteford vd., 2017; Bailliard vd., 2020).

Mikro düzeyde adalet odaklı uygulamalarda ergoterapistler, bireylerin sosyokültürel arka planlarını ve kendi önyargılarını sürekli sorgulayarak, terapi sürecinde adaletsizliklerin farkına varmalı ve bunları gidermeye yönelik stratejiler geliştirmelidir. İş birliğine dayalı hedef yazma ve müdahale planlamasına zaman ayırma, sosyal damgalamalarla başa çıkmaları için stratejiler geliştirme veya geniş sosyal güçleri yönetme gibi konulara odaklanabilir. Örneğin bir kurum veya sosyal sistem içerisinde danışanın haklarını savunmak ve danışan önceliklerinin klinik karar verme süreçlerine dahil olması için ekip toplantılarında danışanın savunuculuğunu yapmak mikro düzeyde okupasyonel adaletin bir parçasıdır (Albuquerque ve Farias, 2022; Bailliard vd., 2024; Whiteford vd., 2017).

Mezo Düzeyde Okupasyonel Adalet

Mezo düzeyde adalet odaklı ergoterapi uygulamaları, bireylerin okupasyonel haklarını desteklemek amacıyla organizasyon içi dönüşümleri hedefler. Bu düzeydeki müdahaleler, toplumsal düzeyde ergoterapi programları oluşturmak veya organizasyonel politikaları ve süreçleri, bireylerin okupasyonel haklarına daha duyarlı hale getirmek gibi faaliyetleri içerir. Örneğin, toplum ruh sağlığı hizmet sağlayıcılarıyla, danışanların katılımını artıracak psikososyal müdahaleleri geliştirmek için düzenli eğitimler ve aylık telefon görüşmeleri yapılması bu konuyu kapsayabilir. Bu eğitimlerde, bireylerin kültürel bağlamları ve önyargılarının müdahaleleri nasıl

etkileyebileceği üzerinde durulmakta, kültürel emperyalizm kavramı tanıtılmakta ve danışanların değer verdiği okupasyonlara katılımı destekleyen yaklaşımlar öğretilmektedir. Böylece bu eğitimlerde, semptomların azaltılması ve hastalık yönetimine odaklanmak yerine danışanın ‘olma’ ve değer verdiği şeyi ‘yapma’ becerisini doğrudan desteklemenin önemi vurgulanmaktadır. Katılımcılar, danışanların değerli okupasyonlara katılımını etkileyen çevresel faktörleri belirleme konusunda pratik yapar ve sağlığın sosyal belirleyicilerine erişimlerini geliştirmek için danışanlarıyla nasıl iş birliği yapabileceklerini tartışır. Yalnızca bağlamsal psikososyal rehabilitasyon protokollerine odaklanmak yerine bu eğitimlere adalet merceğini dahil etmek, kronik ruhsal bozukluğu olan yetişkinlerin anlamlı katılımını desteklemeye yardımcı olan orta düzeyde adalet odaklı bir müdahaledir. Bu müdahaleler aynı zamanda kurumlardaki ergoterapistlerin okupasyonel adalet kültürünü de geliştirebilir (Nussbaum, 2007; Amartya, 2009; Venkatapuram, 2013). Örneğin, Galvin ve Wilding (2011), bir uygulama ortamında ergoterapistler arasında insan hakları ve okupasyonel adalet hakkındaki tartışmaların teşvik edilmesinin, danışanların bu ortamda karşılaştığı çeşitli adaletsizliklere karşı duyarlılığı geliştirebileceğini ileri sürmektedir.

Makro Düzeyde Okupasyonel Adalet

Makro düzeyde değişimin gerçekleştirilmesi, çoğu zaman sistem düzeyinde politika değişikliği yapılmasını gerektirir. Okupasyonel adaletin nüfus düzeyinde teşvik edilmesine dair pratik rehberlik sunan Katılımcı Okupasyonel Adalet Çerçevesi; hizmet alan birey, toplum veya nüfusla özgün bir iş birliği oluşturmak, anlamlı müdahale hedefleri oluşturmak ve sosyo-kültürel açıdan uygun müdahale stratejilerini belirlemek için ergoterapistler açısından esastır (Whiteford vd., 2017; Wisniewski, 2021).

Uygulanabilir ve sürdürülebilir toplum/nüfus düzeyinde müdahaleleri uygulamak için toplum iş birlikçileriyle özgün ortaklıklar oluşturmak, önemli ölçüde özveri ve zaman gerektirir. Sağlık kurumlarına özgü yüksek üretkenlik talepleri nedeniyle geleneksel uygulama ortamlarındaki birçok ergoterapist, bu kadar uzun süreçlere katılacak zamanları veya enerjileri olmadığını belirtmektedir. Ancak, politika değişikliğini etkilemek, okupasyonel adaletin desteklenmesinde kritik bir uygulamadır. Politikalar katılımı kısıtlayabilir ve ergoterapi hizmetlerinin finanse edilmesini ve bunların nasıl sağlanması gerektiğini yönetebilir. Politika desteği olmadan (özellikle hizmet geri ödemelerini düzenleyen politikalar) ergoterapistler okupasyonel adalet ihtiyacı duyan popülasyonlara ulaşma ve tedavi hedeflerini bu doğrultuda genişletme yetenekleri açısından önemli

kısıtlamalarla karşılaşır. Bu nedenle uygulayıcıların geleneksel ortamlarda politika düzeyinde savunuculuk eğitimi alması ve böylece tüm terapistlerin makro düzeyde okupasyonel adalete katkıda bulunabileceği savunulmaktadır (Bailliard vd., 2020). Her ne kadar sağlığın teşviki ve geliştirilmesi yoluyla sağlıktaki eşitsizliklerin ele alınması mesleğin ilkeleriyle tutarlı olsa da ergoterapistlerin hala bu uygulama alanındaki rollerini tanımlamakta zorluk çektikleri bildirilmektedir (Albuquerque ve Farias, 2022; Hammell, 2020; Kinsella ve Durocher, 2016). Ergoterapistlerin, makro düzeyde adaletsizliklerin üstesinden gelmek için bireysel becerilerinin ötesinde; sosyal hizmet, halk sağlığı gibi diğer disiplinler, eşitlik arayan marjinal gruplar ve topluluk örgütleriyle sıklıkla iş birliği kurmaları gerekmektedir. Farklı disiplinler ve topluluk perspektiflerinden yararlanmak, adaletsizliği doğuran çeşitli faktörlerin ayrıntılı bir analizini yapmak ve seçilen müdahalenin olası olumsuz etkilerini eleştirel bir şekilde değerlendirmek için zorunludur. Saygı, hesap verebilirlik, açık iletişim, karşılıklı güven ve güç paylaşımı ilkelerine dayalı güvenilir toplumsal ortaklıklar oluşturmak, politik, sosyal veya toplumsal dönüşüm arayışında anlamlı sonuçlar elde etmek için çok önemlidir. (Bailliard vd., 2024; Community-Campus Partnerships for Health, 2013).

ERGOTERAPİSTLERİN ROLÜ VE ÖNERİLER

Okupasyonel adaleti geliştirme uygulamaları, ergoterapi uygulayıcıları arasında giderek yaygınlaşmaktadır. Ergoterapi literatürü, mesleğin, tüm insanların sağlık ve refahı teşvik eden anlamlı okupasyonlara eşit erişime sahip olmasını sağlamak için okupasyonel adaleti geliştirmeye kararlı olduğunu göstermektedir (Bailliard vd., 2024). Ergoterapinin okupasyonel katılıma verdiği merkezi önem, mesleki muhakeme ve birey merkezli terapiye odaklanmayla birleştiğinde, ergoterapistleri uygulamanın mikro, mezo ve makro düzeylerinde adalet odaklı uygulayıcılar olarak geliştirir (Bailliard vd., 2020). Katılımcı Okupasyonel Adalet Çerçevesinin okupasyonel adalet teriminin günlük yaşam pratiğinde nasıl kullanılacağına ilişkin bilgiler vermesi ve okupasyonlara katılımla ilgili sosyal konuları teşvik etmede ergoterapistler için yararlı olabileceği belirtilmiştir (Albuquerque ve Farias, 2022). Topluma karşı ekolojik açıdan sorumlu bir şekilde hareket edebilmeleri için değişimin araçları rolünü üstlenmeleri ve eleştirel bir bakış açısının benimsenmeleri, ergoterapistlerin okupasyonu geliştirme konusundaki mesleki sorumluluklarını insan haklarının bir parçası olarak görmelerini sağlamalıdır (Mthembu, 2021; Ung vd., 2020).

Adalet odaklı klinisyenler olarak ergoterapistlerin danışan-terapist ilişkisindeki doğal gücü, kişileri istemeden danışanlara kendi normlarını empoze etme riskiyle karşı karşıya bırakabilir. Danışan merkezli uygulamaya bağlı kalarak, ergoterapi, çevrelerine uyum sağlamak isteyen danışanların hedeflerini ve isteklerini onurlandırmalı ve insanların nasıl işlev görmesi ve okupasyona nasıl katılması gerektiği konusunda belirli bir dünya görüşünü empoze etmemelidir. Bir kişinin kendi dünya görüşünü ve varoluş biçimini başkalarına empoze etmesi kültürel emperyalizm anlamına gelir; bu, Young (2016) tarafından ortaya atılan bir adaletsizliktir (Young, 2016; Bailliard vd., 2020). Meslektaşları ve akıl hocalarıyla yansıtıcı uygulamalara katılmak, konuyla ilgili okumalar yapmak ve damgalanmış grupların uygulamalara dahil edilmesi terapistlerin sosyokültürel varsayımlarının terapiye müdahale ettiği durumların farkına varmalarına yardımcı olabilir (Bailliard vd., 2020; La Cock, 2020). Ek olarak; ergoterapistler tarafından kullanılan sınıflandırmalara dayanarak bireyleri resmi ve gayri resmi işlere ve dini, sanatsal, kültürel ve sosyal aktivitelere dahil etmek; maddi veya maddi olmayan haklarına erişimi ve kullanımını kolaylaştırmak; kişisel ilişkileri geliştirmek; kamusal ve özel alanlarda çeşitli görevlere destek olmak; destek ağlarını oluşturmak ve güçlendirmek; yaratıcı alanlar sağlamak okupasyonel adaleti sağlamaya yönelik uygulamalardan bazılarıdır (Malfitano vd., 2019; Ripat vd., 2010).

SONUÇ

Bu derlemede okupasyonel adalet kavramı, kökeni ve ergoterapi ile ilişkisi, okupasyonel adaletin belirleyicileri, ilgili teori ve modeller, sosyal içermeyle ilişkisi ve mikro, mezo ve makro düzeyde okupasyonel adalet uygulamalarına yer verilerek ergoterapistlerin okupasyonel adaletle ilgili rolü ve görevlerine yönelik bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmıştır.

Farklılığın adaleti olarak belirtilen okupasyonel adalet, yaş, yetenek, cinsiyet, sosyal sınıf veya herhangi başka farklılıklar gözetilmeksizin tüm bireylerin anlamlı ve sağlıklı fasilite eden okupasyonlara katılıp bu okupasyonlarla etkileşime girme hakkı olarak tanınır. Kişilerin anlamlı okupasyonel katılımını (yabancılaşmaya karşı), sağlık ve sosyal içerme için okupasyonel dahil olmayı (okupasyonel yoksunluğa karşı), özerk okupasyonel seçimini (okupasyonel marjinalleşmeye karşı) ve çeşitli okupasyonlara erişme ve bunlarla dahil olma hakkını (okupasyonel dengesizliğe karşı) hem bireysel hem de nüfus düzeyinde teşvik eder. Ergoterapistlerin, sosyal, kültürel, politik, tarihsel ve fiziksel bağlamlarda meydana gelen insan işlevselliği anlama konusundaki kapsamlı eğitimleri

düşünüldüğünde, adalet ve adaletsizlik konularını uygulama ortamlarında ele almanın tüm ergoterapistlerin sorumluluğunda olduğu belirtilmektedir. Adalet meseleleri tüm ergoterapi uygulama ortamlarına nüfuz eder ve her terapist, insan işlevselliğinin tüm seviyelerinde adalet odaklı uygulamalara dahil olma yeteneğine sahiptir. Bu uygulamalar ergoterapistlerin, danışanlarının onurunu, insanlığını ve dahil olunan bir yaşam yoluyla büyümelerini destekleyecek şekilde katılımını kolaylaştırmalarına katkıda bulunur ve bireysel özellikleri, sosyal konumu veya kültürel geçmişi ne olursa olsun herkes için erişilebilir olması gereken okupasyonları teşvik ederek bireylerin okupasyonları tamamlamaya dair motivasyonunu, yaşam kalitesini ve iyilik halini geliştirir.

Çalışmada yapılan literatür taramasının nispeten kısa bir zaman dilimini içermesi ve herhangi bir kontrol listesi kullanılmaması çalışmanın limitasyonları arasındadır. Çalışmanın, daha geniş bir zaman dilimini içine alacak şekilde ve metodolojik sağlamlığı artırmak için PRISMA-ScR kontrol listesi kullanılarak tekrar edilmesi önerilebilir.

Sonuç olarak; hak temelli ve adalet odaklı klinisyenler olan ergoterapistlerin, sosyal, kültürel ve politik bağlamlarda ortaya çıkan okupasyonel adalet meselelerini ele alarak her bireyin anlamlı okupasyonlara erişimini ve katılımını teşvik etmeleri, danışanlarının yaşam kalitesini ve iyilik halini artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Buna karşın ergoterapistler; yüksek üretkenlik talepleri sonucu zaman veya enerji eksikliği yaşamaları ve savunuculuk eğitimlerinin yaygın olmaması sebebiyle alanla ilgili rollerini tanımlamakta zorluk çekmeleri sebebiyle okupasyonel adalet alanında faaliyetleri sınırlı kalmaktadır. Ergoterapistlerin okupasyonel adaleti pratikte nasıl uygulayacaklarına yönelik daha fazla araştırma yapılması ve çeşitli teori, model ve uygulama örnekleri ile bakış açılarının geliştirilmesi önerilmektedir.

Etik Onay

Derleme çalışması olması nedeniyle bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmayı planlama: FŞ, HA; Literatür taraması: FŞ, HA; Makale yazımı ve ilgili dergiye gönderme: FŞ

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/ Teşekkür

Bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Albuquerque, S., & Farias, L. (2022). Occupational therapists' perceptions of the need to enact health promotion in community development through occupational justice. *Cadernos Brasileiros de Terapia Ocupacional*, 30, e3070. <https://doi.org/10.1590/2526-8910.ctoAO23253070>
- AlHeresh, R., Bryant, W., & Holm, M. (2013). Community-based rehabilitation in Jordan: Challenges to achieving occupational justice. *Disability and Rehabilitation*, 35(21), 1848-1852. <https://doi.org/10.3109/09638288.2012.756944>
- Amartya, S., & Amartya, S. (2009). *The Idea of Justice*. London: Penguin Books. <https://doi.org/10.29399/npa.28093>
- Association, A. O. T. (2020). Occupational therapy practice framework: Domain et process (4th ed.). (Vol. 74(Suppl. 2)) <https://doi.org/10.5014/ajot.2020.74S2001>
- Bailliard, A., Aldrich, R. M., Sakellariou, D., & Pollard, N. (2016). Occupational justice in everyday occupational therapy practice. *Occupational therapies without borders: Integrating justice with practice*, 83-94.
- Bailliard, A. L., Carroll, A., & D'Agostino, E. M. (2024). Predictors of Population Mental Health in Montana: An Occupational Justice Perspective. *OTJR: Occupational Therapy Journal of Research*, 15394492241230906. <https://doi.org/10.1177/15394492241230906>
- Bailliard, A. L., Dallman, A. R., Carroll, A., Lee, B. D., & Szendrey, S. (2020). Doing occupational justice: A central dimension of everyday occupational therapy practice. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 87(2), 144-152. <https://doi.org/10.1177/0008417419898930>
- Beagan, B. L., Chapman, G. E., & Power, E. (2018). The visible and invisible occupations of food provisioning in low income families. *Journal of Occupational Science*, 25(1), 100-111. <https://doi.org/10.1080/14427591.2017.1338192>
- Carruthers, K., Robinson, J., Armstrong, A., & Hannis, D. (2023). Application of occupational justice concepts to children who are born preterm or admitted to neonatal intensive care and their parents: A scoping review protocol. *JB1 Evidence Synthesis*, 21(5), 1016-1026. <https://doi.org/10.11124/JBIES-22-00203>
- Chichaya, T. F., Joubert, R. W. E., & McColl, M. A. (2020).

- Voices on disability issues in Namibia: Evidence for entrenching occupational justice in disability policy formulation. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 27(1), 14-27. <https://doi.org/10.1080/11038128.2018.1496273>
- Community-Campus Partnerships for Health Board of Directors (2013). Position statement on authentic partnerships.
- Drolet, M.-J., Désormeaux-Moreau, M., Soubeyran, M., & Thiébaud, S. (2020). Intergenerational occupational justice: Ethically reflecting on climate crisis. *Journal of Occupational Science*, 27(3), 417-431. <https://doi.org/10.1080/14427591.2020.1776148>
- Engelbrecht, M. H. (2020). Occupational justice through paid work: A qualitative study of work transition programmes for youth with disabilities. <https://scholar.sun.ac.za/items/460d29d0-9c7e-42a7-9812-fc1d6972e8a2>
- Galvin, D., Wilding, C., & Whiteford, G. (2011). Utopian visions/dystopian realities: Exploring practice and taking action to enable human rights and occupational justice in a hospital context. *Australian Occupational Therapy Journal*, 58(5), 378-385. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1630.2011.00967.x>
- Hadden, L., O'Riordan, A., & Jackson, J. (2020). Shining a light on the daily occupational experiences of lesbian and gay adults' in Ireland: applying an occupational justice lens. *Irish Journal of Occupational Therapy*, 48(2), 117-132. <https://doi.org/10.1108/IJOT-12-2019-0017>
- Hall, W. J., Chapman, M. V., Lee, K. M., Merino, Y. M., Thomas, T. W., Payne, B. K., Eng, E., Day, S. H., & Coyne-Beasley, T. (2015). Implicit racial/ethnic bias among health care professionals and its influence on health care outcomes: a systematic review. *American Journal of Public Health*, 105(12), e60-e76. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2015.302903>
- Hamer, H. P., Kidd, J., Clarke, S., Butler, R., & Lampshire, D. (2017). Citizens un-interrupted: Practices of inclusion by mental health service users. *Journal of Occupational Science*, 24(1), 76-87. <https://doi.org/10.1080/14427591.2016.1253497>
- Hammell, K. W. (2008). Reflections on... well-being and occupational rights. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 75(1), 61-64. <https://doi.org/10.2182/cjot.07.007>
- Hammell, K. W. (2020). Action on the social determinants of health: Advancing occupational equity and occupational rights. *Cadernos Brasileiros de Terapia Ocupacional*, 28, 378-400. <https://doi.org/10.4322/2526-8910.ctoARF2052>
- Hocking, C. (2017). Occupational justice as social justice: The moral claim for inclusion. *Journal of Occupational Science*, 24(1), 29-42. <https://doi.org/10.1080/14427591.2017.1294016>
- Jaegers, L., Dillon, M. B., Dieleman, C., Muñoz, J. P., Rogers, S., Barney, K., Cepon, A., Hoeferkamp, N., & Topiwala, D. (2022). Justice-Based OT: Advancing Occupational Justice Through a Collaborative Network. *The American Journal of Occupational Therapy*, 76(Supplement_1), 7610505112p7610505111-7610505112p7610505111. <https://doi.org/10.5014/ajot.2022.76S1-PO112>
- Jaegers, L. A., Dieleman, C., Dillon, M. B., Rogers, S., Muñoz, J. P., & Barney, K. F. (2020). Justice-based occupational therapy initiative: Advancing occupational justice in criminal justice systems. *Annals of International Occupational Therapy*, 3(4), 200-208. <https://doi.org/10.3928/24761222-20200309-02>
- Janus, E. (2023). The Idea of Occupational Justice and Difficulties with Its Implementation in Polish Conditions on the Example of People with Mental Disorders. *Miscellanea Anthropologica et Sociologica*, 24(1), 59-70.
- Jong, D. C. d., Sy, M. P., Twinley, R., Lim, K. H., & Borba, P. L. d. O. (2022). (Des) Connections between occupational justice and social justice: An interview with Gail Whiteford and Lilian Magalhães. In (Vol. 30, pp. e30202202): *SciELO Brasil*. <https://doi.org/10.1590/2526-8910.ctoED30202202>
- Killaspy, H., White, S., Lalvani, N., Berg, R., Thachil, A., Kallumpuram, S., Nasiruddin, O., Wright, C., & Mezey, G. (2014). The impact of psychosis on social inclusion and associated factors. *International Journal of Social Psychiatry*, 60(2), 148-154. <https://doi.org/10.1177/0020764012471918>
- Kinsella, E. A., & Durocher, E. (2016). Occupational justice: moral imagination, critical reflection, and political praxis. In (Vol. 36, pp. 163-166): *SAGE Publications Sage CA: Los Angeles, CA*. <https://doi.org/10.1177/1539449216669458>
- Kronenberg, F., Algado, S. S., & Pollard, N. (2005). Occupational therapy without borders: Learning from the spirit of survivors (Vol. 1). Elsevier/Churchill Livingstone Edinburgh.
- La Cock, T. (2020). Victims of intimate partner violence: an occupational justice perspective.

- <http://hdl.handle.net/11660/11533>
- Malfitano, A. P. S., de Souza, R. G. d. M., Townsend, E. A., & Lopes, R. E. (2019). Do occupational justice concepts inform occupational therapists' practice? A scoping review. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 86(4), 299-312. <https://doi.org/10.1177/0008417419833409>
- Melo, K. M. M. D., Farias, M. N., & Lopes, R. E. (2023). Social occupational therapy and social justice: dialogues based on the demands of trans populations. *Cadernos Brasileiros de Terapia Ocupacional*, 31, e3421. <https://doi.org/10.1590/2526-8910.ctoAO262234212>
- Mthembu, T. G. (2021). A commentary of occupational justice and occupation-based community development frameworks for social transformation: The Marikana Event. *South African Journal of Occupational Therapy*, 51(1), 72-75. <https://doi.org/10.17159/2310-3833/2021a10>
- Muñoz, J. P., Hoyt, C., Hamed, R., Anvarizadeh, A., & Taff, S. D. (2023). Generative Disruptive Questions: Operationalizing Diversity, Equity, Inclusion, Justice, and Accessibility in Occupational Therapy Education. *Journal of Occupational Therapy Education*, 7(4), 13. <https://doi.org/10.26681/jote.2023.070413>
- Nhunzvi, C., Langhaug, L., Mavindidze, E., Harding, R., & Galvaan, R. (2020). Occupational justice and social inclusion among people living with HIV and people with mental illness: A scoping review. *BMJ Open*, 10(8), e036916. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-036916>
- Nilsson, I., & Townsend, E. (2010). Occupational justice—Bridging theory and practice. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 17(1), 57-63. <https://doi.org/10.3109/11038120903287182>
- Nussbaum, M. C. (2000). *Women and human development: The capabilities approach* (Vol. 3). Cambridge university press.
- Nussbaum, M. C. (2007). *Frontiers of justice: Disability, nationality, species membership*. Frontiers of Justice. Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674041578>
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities: The human development approach*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt2jbt31>
- Partti-Enkenberg, S. (2022). Occupational justice and injustice in persons with mental disorders—a scoping review. URN: urn:nbn:se:hj:diva-59149
- Polatajko, H. J. (2007). Occupation: What's in a word, anyway? In (Vol. 27, pp. 82-83): SAGE Publications Sage CA: Los Angeles, CA. <https://doi.org/10.1177/153944920702700301>
- Reyes12, R. C. D., Baes, D. M., Gualberto, S. M., & Pagcaliwagan, E. (2021). Experiences of University Students during COVID-19: A Case Study using Occupational Justice Perspective. <https://socialhealthjournal.ust.edu.ph/wp-content/uploads/2021/02/Delos-Reyes-et-al-Experiences-of-University-Students-during-COVID-19-A-Case-Study-using-Occupational-Justice-Perspective-.pdf>
- Reyes, R. C. D., & Blanco, M. A. (2022). Anti-Discrimination Bill based on SOGIE: An Occupational Justice Perspective. <https://socialhealthjournal.ust.edu.ph/wp-content/uploads/2022/02/Anti-Discrimination-Bill-based-on-SOGIE-An-Occupational-Justice-Perspective.pdf>
- Ripat, J. D., Redmond, J. D., & Grabowecy, B. R. (2010). The winter walkability project: occupational therapists' role in promoting citizen engagement. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 77(1), 7-14. <https://doi.org/10.2182/cjot.2010.77.1.2>
- Rushford, N., & Thomas, K. (2016). Occupational stewardship: Advancing a vision of occupational justice and sustainability. *Journal of Occupational Science*, 23(3), 295-307. <https://doi.org/10.1080/14427591.2016.1174954>
- Silva, A. C. C. d., & Oliver, F. C. (2022). Social participation as a possible way forward for social and occupational justice. *Cadernos Brasileiros de Terapia Ocupacional*, 30, e3081. <https://doi.org/10.1590/2526-8910.ctoAO233130812>
- Smith, D. L. (2023). Social and environmental determinants of occupation: An intersectional concept focused on occupational justice and participation. *Journal of Occupational Science*, 1-7. <https://doi.org/10.1080/14427591.2023.2212676>
- Sy, M. P., Reyes, R. C. D., Roraldo, M. P. N. R., & Ohshima, N. (2021). Uncovering the lived experiences of Filipino drug recoverees towards occupational participation and justice through an interpretative phenomenological analysis. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 28(6), 457-470. <https://doi.org/10.1080/11038128.2019.1642380>
- Sy, M. P., Roraldo, M. P. N. R., Reyes, R. C. D., & Guevara, C. A. L. (2022). Concretizing occupational justice principles in Philippine community-based drug rehabilitation practice settings. *Philippine Journal of*

- Health Research and Development, 25(4), 34-44.
https://www.researchgate.net/publication/356388801_Concretizing_occupational_justice_principles_in_Philippine_community-based_drug_rehabilitation_practice_settings
- Townsend, E., & A. Wilcock, A. (2004). Occupational justice and client-centred practice: a dialogue in progress. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 71(2), 75-87.
<https://doi.org/10.1177/000841740407100203>
- Townsend, E. A. (2012). Boundaries and bridges to adult mental health: Critical occupational and capabilities perspectives of justice. *Journal of Occupational Science*, 19(1), 8-24.
<https://doi.org/10.1080/14427591.2011.639723>
- Townsend, G. W. E., & Whiteford, G. (2011). Participatory occupational justice framework (POJF 2010): Enabling occupational participation and inclusion. *Occupational therapies without borders: Towards an ecology of occupation-based practices*, 2, 65-84.
- Ung, Y., Sarah, T. S., Drolet, M.-J., Simó Algado, S., & Soubeyran, M. (2020). Building occupational therapy practice ecological based occupations and ecosystem sustainability: Exploring the concept of eco-occupation to support intergenerational occupational justice. *World Federation of Occupational Therapists Bulletin*, 76(1), 15-21.
<https://doi.org/10.1080/14473828.2020.1727095>
- Venkatapuram, S. (2013). *Health justice: An argument from the capabilities approach*. John Wiley & Sons.
- WFOT. (2019). *Occupational Therapy and Human Rights Position Statement*,
<https://wfot.org/resources/occupational-therapy-and-human-rights>
- Whiteford, G. (2000). Occupational deprivation: Global challenge in the new millennium. *British Journal of Occupational Therapy*, 63(5), 200-204.
<https://doi.org/10.1177/030802260006300503>
- Whiteford, G., Jones, K., Rahal, C., & Suleman, A. (2018). The Participatory Occupational Justice Framework as a tool for change: Three contrasting case narratives. *Journal of Occupational Science*, 25(4), 497-508.
<https://doi.org/10.1080/14427591.2018.1504607>
- Whiteford, G., Townsend, E., Bryanton, O., Wicks, A., & Pereira, R. (2017). The participatory occupational justice framework: Salience across contexts. *Occupational therapies without borders: Integrating justice with practice*, 2, 163-174.
https://www.academia.edu/32745494/The_Participatory_Occupational_Justice_Framework_2017_Salience_Across_Contexts
- Wisniewski, P. A. (2021). *A Project-Based Learning Approach to Community-Based Learning: Action Research to Explore Transformative Change in 1st Year Occupational Therapy Students' Awareness About Contextual Barriers, Occupational Justice, and Advocating for Community Health and Wellness* University of South Carolina].
<https://scholarcommons.sc.edu/etd/6859>
- Young, I. M. (2016). *Justice and the Politics of Difference*. In *Democracy: A Reader* (pp. 553-557). Columbia University Press.
<https://doi.org/10.7312/blau17412-114>